

Оксана Ярославівна Тимофєєва,

старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін
Ізмаїльського факультету Одеської національної морської академії, м. Ізмаїл

ІСТОРІЯ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА СУЧАСНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО- КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ

У статті розкрито історію становлення морської освіти в Україні, що тісно пов'язана з козацтвом, козацьким флотом та військово-морським мистецтвом козаків. Охарактеризовано систему навчальних закладів для підготовки фахівців морської справи у XVIII–XIX ст. Особливу увагу автор звертає на фактори підвищення уваги до проблем формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців – судноводіїв припадає наприкінці XX ст., підкреслює необхідність організації процесу професійної підготовки майбутніх судноводіїв на соціокультурних засадах, з посиленням уваги до вивчення різних моделей взаємодії, способів трансляції соціокультурного досвіду, стилю соціально-комунікативної діяльності, тобто соціальних та культурних знань, які визначають відносини між людьми та світом.

Ключові слова: морська освіта, соціально-комунікативна компетентність, гуманітарна складова, судноводії.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У наш час відповідно до вимог Міжнародної конвенції про підготовку, дипломування моряків та несення вахти (STCW/95) в умовах сьогодення нагальною є потреба у фахівцях морського флоту з високим рівнем сформованості соціально-комунікативної компетентності. Це зумовлено особливостями самої професії, вимогами до професійної мобільності моряків та міжнародним ринком їхньої праці. Зокрема судові офіцери повинні мати не тільки відповідні професійні знання і практичні навички, але й здійснювати ефективне управління судовим персоналом, зокрема підтримувати у судового колективу атмосферу взаєморозуміння, доброзичливості, взаємодопомоги, дотримання загальноприйнятих моральних

норм та людських відносин, турбуватися про здоров'я і безпеку інших членів екіпажу. Окрім того, внаслідок процесів культурної, наукової, економічної інтеграції та глобалізації фахівці морського флоту працюють у складі спільних інтернаціональних екіпажів або забезпечують функціонування іноземних суден, де головним засобом міжособистісного чи групового спілкування, функціональної комунікації та регуляції професійної діяльності є іноземна мова. Саме тому фахівці морського флоту відповідно своїх функціональних обов'язків повинні бути здатні порозумітися як з членами екіпажу, так і з пасажирями-іноземцями, представниками портової влади, у разі потреби – взаємодіяти з правоохоронними органами інших країн; спілкуватися під час рейсу з громадянами, які мають відмінні соціальні традиції, мовну культуру тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. Проблема формування соціально-комунікативної компетентності неодноразово привертала увагу науковців. У соціології та соціальній філософії (Дж. Локк, Т. Гоббс, Г. В. Ф. Гегель, Е. Дюркгейм, М. Вебер, М. Бердяєв, П. Сорокін, Т. Парсонс) соціально-комунікативну компетентність розглядають як прояв суто людського, як одне з найцінніших соціальних утворень, як базову умову суспільного життя та засіб створення соціальних цінностей. Представники комунікативної філософії (Ю. Хабермас, К.-О. Апель, Х.-Г. Гадамер, К. Черрі та ін.) для налагодження належної соціально-комунікативної взаємодії звертають увагу на важливість нової етики людських відносин (макроетики), орієнтації на універсальні цінності, які б сприяли порозумінню людства. У педагогіці соціально-комунікативну компетентність трактують як одну з найважливіших, необхідних для життя в соціумі, підкреслюючи, що людина може «відбутися», усвідомити себе лише у постійних контактах з іншими, через толерантне ставлення до інших людей і думок. Н. Бібік, І. Єрмаков, Ж. Делор, Е. Зеєр, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равен, В. Хутмахер обов'язково виокремлюють соціально-комунікативну компетентність серед інших ключових

компетентностей. Окремі аспекти формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв висвітлюють С. Буценко, С. Козак, М. Кулакова, О. Попова, І. Сокол, Л. Ступіна, В. Чернявська та ін. Однак, незважаючи на досить широкий спектр наукових праць щодо вивчення соціально-комунікативної компетентності, комплексного дослідження її формування у майбутніх судноводіїв у процесі вивчення гуманітарних дисциплін на сьогодні немає.

Метою статті є висвітлення історії становлення морської освіти в Україні та сучасних наукових підходів до формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення морської освіти в Україні припадає на кінець XV ст. Це час організації відбиття нападів Оттоманської Порти «з води», будівництва козацьких суден і човнів – створення першої козацької флотилії. У перший період розвитку морської освіти вона мала загалом практичну спрямованість, козаки були універсальними воїнами, готовими бути одночасно і сухопутними воїнами, і морськими піхотинцями. При їх підготовці особливу увагу звертали на фізичний гарт, розвиток витривалості та сили духу. Загалом система військово-фізичної підготовки дозволяла відпрацьовувати у молоді високу військову майстерність, формувати новий тип вояка – універсального, витривалого, готового до швидкої зміни обстановки, до відсічі ворогу часто у нерівному бою на суші та на воді.

Другий період морської освіти в Україні – це час створення навчальних закладів для підготовки фахівців морської справи. Це пов'язано з тим, що, як зазначає О. Чорний [7, с. 8], після знищення Запорозької Січі та її флотилії з останньої чверті XVIII ст. Російська імперія розпочала інтенсивну колонізацію південноукраїнських земель. У цей час імперія розпочала побудову Чорноморського флоту та освоєння нових морських шляхів на ринки Азії та Європи. Більшість особового складу нового флоту – Азовської та Дніпровської флотилій – становили Чорноморські та колишні запорізькі козаки. У 1783 р. з

Херсонської адміралтейської верфі було спушено на воду перший військовий корабель, і в цей же рік у Херсоні було відкрито перший навчальний заклад морського профілю на півдні України – морський кадетський корпус, а у 1786 р. – морське артилерійське училище. У 1798 р. замість кадетського корпусу в Миколаєві було створено два нових училища – штурманське та корабельної архітектури. У 1797 р. Статутом військового флоту було затверджено принципи комплектування старшого та молодшого командного складу морських сил на Чорному морі, котрі визначали умови набору й навчання слухачів в училищах і школах та орієнтували їхню роботу на виховання вірних російському самодержавству офіцерів і матросів [7, с. 8].

У першій половині ХІХ ст. на Півдні України із зростанням вітрильників було створено багато навчальних закладів. У цей час підготовка судноводіїв мала переважно військовий характер. У 1834 р. у Херсоні створено перше на українських землях училище торговельного мореплавання (сьогодні це Херсонська державна морська академія). Претенденти для вступу до училища повинні були вміти читати і писати, знати чотири правила арифметики, а також бути міцної статури, без тілесних недоліків і виховані «в страху Божому і доброї моральності». Прикметно, що до програми училища, крім загальноосвітніх та спеціальних предметів, входили іноземні мови, зокрема грецька, турецька, італійська, німецька, французька. Загалом у цей час у військово-морських і торговельно-морехідних навчальних закладах почали готувати не тільки старший і молодший командний склад для військового флоту та судноводіїв комерційних суден, але й матросів. У цей час було запроваджено чітку систему комплектування корабельних екіпажів військового та комерційного флоту виключно випускниками морських навчальних закладів.

Третій період розвитку морської освіти – радянський. У цей час основний контингент судноводіїв готували в корпусах (училищах), де великий освітній акцент робили на досить широкій універсалізації. Зокрема у морському корпусі й морському інженерному училищі готували фахівців широкого профілю (перший – вахтових начальників, друге – механіків і молодших судноводіїв), а

вже подальшу спеціалізацію було передбачено в процесі служби офіцерів [3, с. 539–540]. У системі підготовки кадрів стосовно флоту закріпився поділ офіцерів на «командирів» і «механіків» («інженерів»). Через це, здобувши одну спеціальність, офіцер не міг її вже змінити до закінчення служби – перехід з однієї в іншу був практично неможливий.

Окрім вузької спеціалізації, ще однією особливістю системи підготовки кадрів для флоту було те, що чи не єдиним елементом загальноосвітньої підготовки, як зазначають В. Кузін та В. Нікольський, стала марксистсько-ленінська філософія й історія КПРС [3, с. 540]. Навіть в академіях рівень загальноосвітньої підготовки був невисоким, а основний акцент робили на спеціальній підготовці. Через це, підкреслюють дослідники, «усі катаклізми на флоті й державі загалом виникли через перетворення офіцерів у звичайний натовп фахівців, наділених деякими командними функціями і їх слабкими знаннями в питаннях гуманітарної підготовки (філософія, історія, політика, економіка, географія, етнографія, управління, мовознавство та ін.)» [3, с. 541]. Очевидно, на початкових етапах служби технічні знання дозволяли швидко й ефективно опанувати нову складну техніку, але далі цього було замало, тому що судноводії не могли ефективно налагодити роботу екіпажів, їм вочевидь не вистачало гуманітарних знань загалом та знань щодо особливостей налагодження взаємодії між членами екіпажів зокрема.

Отже, у радянські часи пріоритет надавали підготовці універсального фахівця. Система підготовки передбачала початкову освіту широкого профілю з подальшою спеціалізацією й перепідготовкою на місці служби. Великого значення надавали ідеологічній та технічній складовим підготовки. Так як серед методів управління переважали адміністративні, питання про налагодження соціально-комунікативної взаємодії як одного з факторів ефективності професійності діяльності судноводіїв та екіпажу не були предметом уваги ні науковців, ні практиків судноводіння.

Четвертий період розвитку морської освіти охоплює період з початку 90-х років ХХ ст. і до нашого часу. У цей час помітною стала увага до гуманітарного

знання, до різних аспектів формування соціально-комунікативної компетентності як складової професійної підготовки фахівців. Це обумовлено змінами у суспільстві та зростанням значення у ньому людини, переходом від командно-адміністративної системи управління виробничими процесами та людськими ресурсами. Сьогодні очевидно, що для ефективної організації праці одних лише примусових засобів впливу недостатньо. Першочергового значення набувають питання менеджменту організацій, налагодження співпраці для досягнення цілей організації, збагачення всього потенціалу людських ресурсів, зокрема інтелектуального, морального та психофізичного. Ефективність спільної діяльності, як стало очевидно, сьогодні залежить від паритетної участі всіх учасників виробничого процесу, їх згуртованості та загальних міжособистісних взаємин.

Дослідники В. Торський і В. Топалов у працях «Культура безпеки в судноплавстві» та «Управління судовими екіпажами» зазначають, що одним з пріоритетних напрямів у судноплавстві, який дозволяє знизити аварійність флоту, шкоду природному середовищу й травматизм людей, є культура безпеки, що безпосередньо пов'язана з відносинами між членами екіпажу. Дослідники зазначають, що судові офіцери повинні мати не тільки відповідні професійні знання і практичні навички, але й уміти турбуватися про здоров'я і безпеку інших членів екіпажу, забезпечувати виконання чинних дисциплінарних правил, підтримувати у судового колективу атмосферу взаєморозуміння, доброзичливості, взаємодопомоги, дотримання загальноприйнятих моральних норм та людських відносин, тобто здійснювати ефективне управління судовим персоналом [4, с. 5].

Можна констатувати, що, на думку більшості дослідників (С. Волошинов, А. Леонтьєв, В. Торський, В. Топалов, В. Чернявський), соціально-комунікативна компетентність є одним найважливіших компонентів професіоналізму судноводія. Характер професійної діяльності судноводія являє собою систему комунікацій, що вимагає від нього соціально-комунікативних якостей та умінь. Саме соціально-комунікативна компетентність обумовлює

успішність професійної, міжособистісної, рольової взаємодії судноводія в професійному середовищі, а ефективність вирішення багатьох проблем професійної діяльності залежать від рівня сформованості його уміння взаємодіяти з іншими людьми.

Сьогодні у філософії освіти увага до проблем формування соціально-комунікативної компетентності у майбутніх фахівців пов'язана з необхідністю більш якісної їх підготовки до професійної діяльності, до життя у постійно змінному світі. Сучасна соціокультурна дійсність є дуже мінливою, багатоваріантною, плюральною. Щоб її пізнати, зазначає І. Предборська, необхідні нові, нетрадиційні альтернативні підходи, які дозволили б відійти від однозначного визначення реальності та людини, перейти від лінійного, однозначного її трактування до вивчення всієї її різноманітності [5, с. 22].

Ю. Козелецький також звертає увагу на те, що якщо за традиційної системи освіти домінуючим був принцип енциклопедичності («людина – це її пам'ять») і цьому йшлося насамперед про формування «просвітницької» одновимірної людини, то у наш час першочергового значення набуває формування інноваційної людини, тобто такої, що здатна самостійно приймати нестандартні рішення, є винахідливою, творчою особистістю. Сучасний етап, підкреслює Ю. Козелецький, потребує переходу від навчання, що забезпечує репродуктивне сприйняття, лінійне мислення, до навчання, яке формує пошукові орієнтації, творчий підхід, імовірнісне мислення [2].

З огляду на це у наш час очевидним є небажаність дотримання тільки когнітивно-орієнтованої, технократичної за своєю суттю парадигми освіти, що переважно зорієнтована на репродуктивне знання, формування певної суми знань, умінь і навичок через накопичування навчального матеріалу. Ця класична (або традиційна) парадигма освіти, сформувалась під «впливом філософських і педагогічних ідей, що їх у кінці XVIII – на початку XIX ст. сформулювали Я.-А. Коменський, Й.-Г. Песталлоці, Й. Герbart, А. Дістервег, Дж. Дьюї та ін. [6, с. 13].

Як зазначає І. Предборська, сцієнтистський, раціонально-знаннєвий, технократичний характер такої парадигми освіти суперечить потребам гуманізації, «олюднення» знання в сучасному суспільстві [6, с. 14], так як у наш час все більшого значення набувають соціальні та культурні знання, які визначають відношення між людьми, людиною та світом [6, с. 23]. Сучасний фахівець – це насамперед людина, підготовлена до випробувань, до зміни образу життя, це освічена людина, тобто людина культури, вихована, здатна зберігати і зміцнювати культурний потенціал.

Слід також зазначити, що в часи інформаційної цивілізації надзвичайно актуальним є формування духовної, моральної особистості. Як зазначає М. Василик, сьогодні соціальне самовизначення особистості детерміноване не тільки принципово новим технологічним способом відтворення всієї системи суспільних відносин, але й характером формування й підтримки відносин між людьми [4, с. 56]. Сучасна соціальна система, на думку вченого, висуває нові об'єктивні вимоги до особистості: високий рівень професіоналізму, широкі пізнання в сфері духовної культури, дотримання норм моралі, відповідальність за результати своєї діяльності та ін. М. Василик підкреслює, що посилення взаємозалежності людей у сучасному суспільстві вимагає більш складної соціальної, політичної й економічної взаємодії між ними за допомогою якнайрізноманітніших способів комунікації [4, с. 56].

Саме тому в освітній системі на перший план виходить увага до різних аспектів взаємозв'язку суб'єктів освіти в ситуації їх зустрічі, до гуманістичної та комунікативної природи навчання. Засадовим принципом побудови освітнього процесу сьогодні стає діалогічний напрямок у сучасній західній філософії освіти (М. Бубер, Ф. Розенцвейг та ін.), що абсолютизує роль діалогу в міжлюдських стосунках [6, с. 16]. Сучасне знання стає дискурсивним, тобто «розуміючим» – це знання-роздум, знання-бесіда, «розмова» альтернатив. Саме такий дискурсивний характер знання дозволяє якнайкраще здійснювати переосмислення і переоцінку соціокультурного середовища, засвоювати необхідні соціокультурні та комунікативні практики.

Далі розглянемо власне методологічні підходи у сучасній педагогіці до формування професійної компетентності загалом та соціально-комунікативної зокрема. Аналіз наукових праць з проблем дозволяє вести мову про декілька таких методологічних підходів. Насамперед це компетентнісний підхід (Н. Бібік, І. Єрмаков, Ж. Делор, Е. Зеєр, О. Овчарук, О. Пошетун, Дж. Равен, В. Хутмакер), який акцентує увагу на результатах навчання у вигляді сформованих компетентностей. З компетентнісним підходом тісно пов'язані особистісно орієнтований і діяльнісний, оскільки вони також стосуються особистості майбутнього фахівця. Зокрема особистісно орієнтований (І. Бех, В. Серіков, В. Сластьонін та ін.) передбачає при організації навчання посилену увагу на суб'єкта навчання як особистість, на його потреби, особистий досвід і рівень найближчого розвитку. При цьому мета формування соціально-комунікативної компетентності майбутнього фахівця співвідноситься із найважливішою метою будь-якої освітньої системи – розвитком засобами змісту та організаційно-управлінських форм його особистості як єдності інтелектуальної, емоційно-вольової компонентів, а також таких особистісних якостей, як толерантність, відповідальність, воля, комунікабельність та інші складові соціально-комунікативної компетентності.

У свою чергу діяльнісний підхід (А. Вербицький, О. Давидов, А. Маркова, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та ін.) дозволяє, по-перше, аналізувати соціально-комунікативну діяльність курсанта й викладача з єдиних методологічних позицій, враховуючи особливості їх взаємодії та зміст і специфіку соціально-комунікативної діяльності; по-друге, використовувати потенціал соціально-комунікативної діяльності як умови ефективності педагогічної діяльності, основою якої є суб'єкт-суб'єктна взаємодія; по-третє, використовувати соціально-комунікативну діяльність як найважливіший фактор розвитку особистості курсанта і його перетворення з об'єкта навчально-виховного процесу в суб'єкт.

Важливе значення має також контекстне навчання (А. Вербицький, В. Серіков, В. Теніщева та ін.). У такому випадку зміст навчальної діяльності

формується з урахуванням як логіки навчальних предметів, але й моделі фахівця, тобто логіки його майбутньої професійної діяльності. Контекстне навчання дозволяє змодельовати систему відносин і зв'язків, що виникають у професійній діяльності. За допомогою професійного контексту, як зазначають А. Вербицький і В. Теніщева, можна «модельовати предметну сторону майбутньої професійної діяльності, виражену за допомогою квазіпрофесійних задач, а також її соціальну сторону, відтворену через відповідні форми спільної діяльності та спілкування майбутніх судноводіїв» [1, с. 186]. Значення цього підходу полягає також у тому, що воно створює умови для моделювання предметного, соціального та психологічного змісту майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з соціально-комунікативною взаємодією і спілкуванням. Зазначені підходи дозволяють належним чином організовувати формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв у системі їх професійної підготовки.

Висновки. Такими на сьогодні є фактори, що визначають посилену увагу до проблеми формування соціально-комунікативної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв, які за родом своєї діяльності змушені мати справу з представниками різних культур та світоглядів. Очевидним на сьогодні стає необхідність організації процесу професійної підготовки майбутніх судноводіїв на соціокультурних засадах, з посиленням уваги до гуманітарної складової, до соціальних та культурних знань, які визначають відносини між людьми та світом. Гуманітарна компонента професійної підготовки майбутніх судноводіїв передбачає увагу до світоглядного та культурного самовизначення людини: в особистісному плані – йдеться про подолання стереотипів поведінки, «лінійного» образу мислення, у соціальному – про різні моделі взаємодії, способи трансляції соціокультурного досвіду, стиль соціально-політичної діяльності та ін.

Перспективами подальших наукових розвідок є визначення змісту, особливостей та структури соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв.

Список використаної літератури

1. Вербицкий, А. А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высш. шк., 1991. – 148 с.
2. Козелецкий, Ю. Человек многомерный (психологическое эссе) / Ю. Козелецкий. – К. : Лыбидь, 1991. – 288 с.
3. Кузин, В. П. Военно-Морской Флот СССР 1945–1991 / В. П. Кузин, В. И. Никольский. – СПб. : Историческое Морское Общество, 1996. – 653 с.
4. Основы теории коммуникации : учебник / под ред. М. А. Василика. – М. : Гардарики, 2003. – 615 с.
5. Торский, В. Г. Управление судовыми экипажами = Ships' Crew Management : учеб.-практ. пособ. / В. Г. Торский, В. П. Топалов. – Изд. 2-е, исправ. и дополн. – Одесса : Астропринт, 2011. – 244 с. – (Серия «Безопасность и качество» (Safety & Quality)).
6. Філософські абрисы сучасної освіти : монографія / авт. кол. І. Предборська, Г. Вишинська, В. Гайденко, Г. Гамрецька та ін. ; за заг. ред. І. Предборської. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 226 с.
7. Чорний, О. В. Підготовка спеціалістів для морського флоту в Україні в останній чверті XVIII – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / О. В. Чорний ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2007. – 16 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Діденко О. В.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2015

Тимофеева О. Я. История морского образования в Украине и современные научные подходы к формированию социально-коммуникативной компетентности будущих судоводителей

В статье раскрыта история становления морского образования у Украины, которая тесно связана с казачеством, казацким флотом и военно-морским искусством казаков. Охарактеризована система учебных заведений для подготовки специалистов морского дела в XVIII–XIX вв. Особое внимание автор обращает на факторы повышения внимания к проблемам формирования социально-коммуникативной компетентности будущих специалистов – судоводителей приходится в конце XX в., подчеркивает необходимость организации процесса профессиональной подготовки будущих судоводителей на социокультурных началах, с усилением внимания к изучению разных моделей

взаимодействия, образов трансляции социокультурного опыта, стиля социально-коммуникативной деятельности, то есть социальных и культурных знаний, которые определяют отношения между людьми и миром.

Ключевые слова: морское образование, социально-коммуникативная компетентность, гуманитарная составляющая, судоводители.

Тумофьеєва О. У. The history of maritime education in Ukraine and modern scientific approaches to formation of social and communicative competence of future navigators

The article describes the history of formation of maritime education in Ukraine, which is closely connected with the Cossacks, Cossack fleet and naval theory of Cossacks. The researcher proves that in the first period of the development of maritime education it had generally practical orientation, the Cossacks were universal soldiers, ready to be both ground forces and mariners.

The system of maritime education in XVIII–XIX centuries is described in details. It was the time when educational institutions of the Russian system of training of specialists for the Navy were set up in the South of Ukraine. At this time a system of marine educational institutions was formed, and a clear system of ship crew recruitment for military and merchant fleet was introduced exceptionally with graduates of maritime educational institutions.

As for the third period of the development of maritime education – Soviet, the author proves that in the Soviet times the priority was given to universal professional training. The system of training provided the primary education of a wide structure with further specialization and retraining in place of service. Great importance was attached to ideological and technical aspects of training. Since administrative methods prevailed among management methods, the issues of adjusting of social and communicative interaction as one of the efficiency factor for professional activity of navigators and crew have not been the subject of attention of scientists and practitioners of navigation.

The author characterizes the fourth period of maritime education (from the early 90s of XX century until nowadays) as such which was notable for attention to humanities knowledge, to various aspects of the formation of social and communicative competence as a part of vocational training. That was caused by changes in the society and the growing importance of a human in it, the transition from a command-administrative system of management of production processes and human resources. Today it is clear that for effective organization of work the coercive measures of influence alone are insufficient. The issues of organizational management, establishment of cooperation for achieving the objectives of the organization, enrichment of human resources potential, including intellectual, moral and psychophysical acquire primary importance. The effectiveness of joint activities, as it became obvious today, depends on balanced participation of all members of the production process, their cohesion and overall interpersonal relationships.

The author draws particular attention to the factors of increasing attention to the problems of formation of social and communicative competence of future specialists – navigators, the author emphasizes the necessity of organizing the

process of training for future navigators on the socio-cultural basis, with increased attention to the study of various models of interaction, methods of socio-cultural experience transmission, style of social and communicative activities, i.e. social and cultural knowledge that defines the relationship between people and the world.

Among the important methodological approaches to the organization of work on formation of social and communicative competence of future navigators the author draws attention to competency approach, personality-oriented approach and pragmatist approach, and within them – the problem, project and context learning and pedagogical system of optimal subject-subject interaction.

Keywords: *maritime education, social and communicative competence, humanitarian component, navigators.*